

ELÄVÄ KORKEAKOULU

TULEVAISUUDEN KASVATUSVIISAUTTA
STEINERPEDAGOGIIKASTA

LUONTO

Luonnosta
kiinnostuneista
lapsista kasvaa
ympäristöä
kunnioittavia
aikuisia.

KASVATUS

Miten kasvattaa
onnellisia ja
itsenäisesti
ajattelevia
ihmisiä?

IHMINEN

Kokonaisvaltaisesti
hyvinvoiva ihminen
vie maailmaa
eettisesti eteenpäin.

SNELLMAN-KORKEAKOULU 40 VUOTTA

12
Eeva Raunela
Syvälukutaidon äärellä

28
Marja-Leena Ilmonen
Luonnon lukutaitoa

52
Pirjo Vahviala
Hyvän olon luokahuone

04
Päivi Kallius
Kokonaisuudet haltuun

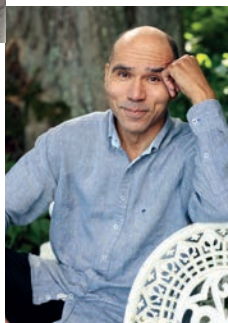
20
Markku Niinivirta
Ajattelun mestarit

36
Anneli Soila
Liikkuva luokka

44
Oliver Ifill
Luovuuden lähteellä

60
Janne Länsipuro
Oppimisen eväät

Snellman-korkeakoulu

Helsingin Jollaksen merellisessä maisemassa sijaitseva Snellman-korkeakoulu on yksityinen vapaan sivistystyön oppilaitos, jonka erityistehtävänä on steinerpedagoginen opettajankoulutus. Vuonna 1980 perustetusta korkeakoulusta valmistuu steinerkoulun luokanopettajia, steinerpäiväkodin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajia, steinerkoulun kuvataiteen aineenopettajia sekä puhe- ja draamapedagogeja. Lisäksi korkeakoulu tekee tutkimusyhteistyötä suomalaisten ja ulkomaisten yliopistojen kanssa.

Tekijät

Toimituspäällikkö
Amanda Soila
Art Director
Saara Tuomikoski
Toimitussihteeri
Eeva Raunela
Projektipäällikkö
Markku Niinivirta
Valokuvat
Liisa Valonen
Julkaisija
Snellman-korkeakoulu,
Puuskakuja 14, 00850
Helsinki, puhelin 09 6211 060
Paino
Niini & Co, Helsinki
Paperi
Kannet: Multi offset 250g,
Sisus: Multi offset 120 g
ISBN 978-952-5560-12-1
(painettu julkaisu)
ISBN 978-952-5560-13-8
(pdf-julkaisu)

Joulukuu 2020

www.snellman-korkeakoulu.fi
instagram.com/snellmankorkeakoulu
facebook.com/snellmankk

Muuttuva koulu

Kun tutkimme tulevaisuuden koulua ja oppimisen muutosta, korostuvat perinteisten oppiaineiden sijasta aikaisemmin huomiotta jääneet taidot. Nämä metataidot ovat aktiivisuustaitoja, joita tarvitsemme pärjätäksemme yhä monimutkaisemmassa maailmassa.

Ensinnäkin, tarvitsemme kasvavissa määrin ymmärrystä fyysisestä maailmasta, joka meitä ympäröi. Tähän asti maailma on huolehtinut meistä, mutta nyt on meidän aikamme huolehtia maailmasta. Teknologinen kehityskulku etäännyttää meitä luonnosta, joten koulun rooli on yhä merkittävämpi siinä, miten voimme säilyttää suhteemme ympäristöömme.

Toiseksi, tarvitsemme uudenlaisia kompleksisuustaitoja, joiden avulla pystymme erottelamaan tärkeän ja luotettavan tiedon kaiken kohinan keskeltä. Meitä pommitetaan joka puolelta informaatiolla, mutta on tärkeää säilyttää oma ajattelu selkeänä, jotta kykenee tunnistamaan luotettavan tiedon ja pystyy toimimaan sen pohjalta.

Kolmanneksi, tarvitsemme lisää luovuustaitoja. Jotta pärjäämme muuttuvassa maailmassa, täytyy

meidän osata löytää uusia näkökulmia ja kyetä ratkaisemaan monimutkaisia ongelmia. Tähän tarvitsemme luovuutta, sillä vain sitä kautta pystymme irrottautumaan tutuista, kankeista ajattelutavoista.

Ja neljänneksi, tarvitsemme empatiataitoja. Ihminen on luontaisesti keskittynyt omien tarpeidensa tyydyttämiseen, mutta tällä hetkellä me ylikuluttamme perustarpeitamme. Ja tämä on maapallomme kannalta kestäväntöntä. Yhteiskunnallinen muutos ei ole mahdollista niin pitkään, kun emme pysty näkemään oman mukavuutemme ja henkilökohtaisen hyödyn ohi. Meidän täytyy siis oppia asettumaan toisen asemaan ja näkemään asiat isossa mittakaavassa.

Moni näistä taidoista on sellaisia, joita steinerkoulussa on harjoitettu aivan alusta asti. Ja nyt niille on aivan uudenlainen tarve. Tämän julkaisun sivuilla 40 vuotta täyttävän Snellman-korkeakoulun opettajat avaavatkin niitä teemoja, jotka tekevät steinerpedagogiikasta ajankohtaisemman kuin koskaan.

MARKKU WILENIUS
Tulevaisuudentutkija, joka työskentelee Dubai Future Academyn dekaanina, sekä professorina Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa.

KOKONAISUUDET HALTUUN

Monimutkaistuvassa maailmassa tarvitaan
kykyä hahmottaa laajoja kokonaisuuksia.
Miten steinerkoulun 8-vuotinen
luokanopettajataival tukee näitä taitoja?

”On kestäväää antaa asioiden juurtua rauhassa”

Miten steinerkoulun kokonaisvaltainen lähestymistapa kasvattaa oppilaan motivaatiota ja kykyä käsitellä laajoja kokonaisuuksia, opettajankouluttaja Päivi Kallius?

Kun **Päivi Kallius** kävi itse koulua 60-luvulla, häntä turhautti. Oppikirjojen lukeminen oli tylsää ja tuntui, että omaa potentiaaliaan ei saanut käyttöön.

”Koulun ulkopuolinen maailma oli valtavan kiinnostava, mutta koulu tuntui olevan täysin irrallaan tästä maailmasta. Opettajat luennoivat suoraan kirjoista ja tärkeintä tuntui olevan yksittäisen faktatiedon muistaminen. Koin jatkuvaa ristiriitaa näiden kahden erillisen maailman välillä”, kertoo Kallius.

Lukion ja nuorisotyöntekijäopintojen jälkeen Kymenlaakson kansanopistossa opiskellessaan hän kuitenkin törmäsi täysin uuteen ilmiöön filosofi **Reijo Wileniuksen** luennolla.

”Hän kertoi siellä vasta perustetusta Snellman-korkeakoulusta, ja oli kuin lamppu olisi syttynyt”, kertoo Kallius.

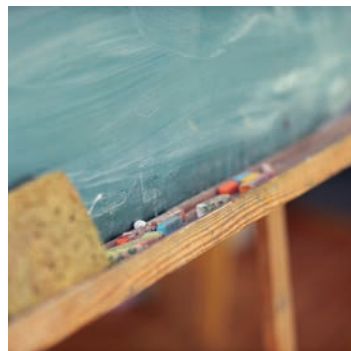
Luennon innoittamana Kallius haki korkeakouluun opiskelemaan, valmistui sieltä opettajaksi ja teki luokanopettajan töitä 20 vuotta Vantaan steinerkoulussa ennen kuin hän tuli takaisin Snellman-korkeakouluun, tällä kertaa opettajankouluttajaksi.

Maailma on muuttunut paljonkin niistä vuosista, kun Kallius aloitti luokanopettajana, mutta steinerkoulun lähestymistavan hän kokee yhä ajankohtaisemmaksi.

”Siitä ei ole pitkä aika, kun maailma oli hyvin erilainen ja jo koululaisen oli helppo nähdä tulevat ammatit, joihin hän jonain päivänä voisi valmistua. Nykyään työt ovat niin erikoistuneita, että niitä on hirveän hankala hahmottaa. Opettajan pitää olla apuna ja luoda lapselle mielekkyys, jolla hän voi nähdä itsensä osana kokonaisuutta myös tulevaisuudessa.”

Tässä hän kokee, että steinerkoulun 8-vuo- ▶

Maailma on muuttunut niistä vuosista, kun Päivi Kallius aloitti luokanopettajana, mutta steinerkoulun lähestymistavan hän kokee yhä ajankohtaisemmaksi.

Kun yksi ja sama ihminen opettaa eri aineita historiasta matematiikkaan usean vuoden ajan, pystyy hän rakentamaan sirpaleisesta maailmasta sellaisia kokonaisuuksia, jotka näyttävät lapselle mielekkäinä ja helposti innostuttavina.

Päivi Kallius

Koulutus: Steinerkoulun luokanopettaja

Työhistoria: Luokanopettajana Vantaan seudun steinerkoulussa

Rooli Snellman-korkeakoulussa: Luokanopettajakoulutuksen aineopintojen vastaava opettaja

HARVA MEISTÄ MUISTAA ENÄÄ AIKUISENA YKSITTÄISIÄ ANEKDOOTTEJA VUOSIEN TAKAA, TÄRKEINTÄ ON HERÄTELLÄ LAPSEN KIINNOSTUSTA.

tinen luokanopettajataival tarjoaa erinomaisen pohjan. Kun yksi ja sama ihminen opettaa eri aineita historiasta matematiikkaan usean vuoden ajan, pystyy hän rakentamaan sirpaleisesta maailmasta sellaisia kokonaisuuksia, jotka näyttävät lapselle mielekkäinä ja helposti innostuttavina.

ULOS SIILLOISTA

Steinerkoulun opetus rakentuu jaksoperiaatteen varaan, jossa päivän kaksi ensimmäistä oppituntia on varattu yhdelle pääaineelle. Jaksoissa vuorottelevat mm. historia, biologia, maantieto, äidinkieli, matematiikka, mutta vaikka opetuksen keskiössä on esimerkiksi historia, käsitellään aihetta yli tuttujen ainerajojen.

Tästä monialaisesta lähestymistavasta erinomaisena esimerkkinä hän mainitsee talonpoikaisjakson, joka opetetaan kolmannella luokalla ja jossa yhden jakson aikana opiskellaan historian lisäksi esimerkiksi maantietoa, biologiaa, käsitöitä ja matematiikkaa.

”Talonpoikaisjakson aikana lapsi elää opettajan kertomaa tarinaa myös tunnealueella ja saa kokea menneen elämän iloja ja suruja. Se herättää kunnioitusta toisten työtä kohtaan ja luo vahvemman suhteen paitsi aiheeseen, myös koko maailmaan”, kertoo Kallius.

Tässä kokonaisvaltaisessa lähestymistavassa lapsi ei vain ota vastaan informaatiota, vaan on aktiivisesti luomassa maailmaa oman mielikuvituksensa ja kädentöiden kautta. Se aktivoi ajattelua ja herättelee kiinnostusta.

Steinerkoulussa käytetään tarkoituksellisesti vähän oppikirjoja ja suurimmassa osassa oppiaineita oppilas luo itse kirjansa, tai vihon, kuten niitä usein kutsutaan. Tähän tyhjään A4-kokoiseen vihkoon lapsi kirjoittaa itse tekstit, piirtää kuvituksen ja pitää vihkotyön ajan tasalla. Alemmilla luokilla opettaja sanelee tekstit tai kirjoittaa ne taululle, ja kuvat valmistellaan

yhdessä, mutta oppilaan kasvaessa hän ottaa yhä itsenäisemmän roolin vihkotyöstä. Usein näistä syntyy paitsi ainutlaatuisia tietopaketteja, myös taiteellisia kokonaisuuksia. Kalliuksen mukaan tämä paitsi opettaa vastuunkantoa, myös lisää motivaatiota ja auttaa sisäistämään asiat paremmin.

”Kun itse työstää jonkin kokonaisuuden valmiiksi, asiasta tulee paljon konkreettisempi. Oppilas joutuu koko ajan hahmottamaan, mikä on olennaista.”

Kokonaisvaltainen lähestymistapa on myös tervetullut vastakohta pitkään ihannoidulle multitasking-ajattelulle, joka tuntuu vain lisäävän keskittymishaasteita ja väsyttävän niin nuoret kuin aikuiset.

”Jos keskitytään pelkästään erillisiin informaatiokokonaisuuksiin, se uuvuttaa vastaanottajan”, toteaa Kallius. ”Ihmiselle tekee hyvää saada rauhassa uppoutua yhteen aiheeseen kerrallaan. Se on mindfulnessia parhaimmillaan.”

LUPA EPÄONNISTUA

Alaluokilla oppimisen aloitus on steinerkoulussa tarkoituksellisen hidasta ja oppikirjojen sijasta keskiössä ovat tarinat, taiteellinen työskentely, rytmit, lorut ja käsin tekeminen. Lukemaan ei tarvitse oppia ensimmäisen luokan aikana, myöhemmin ehtii oikein hyvin. Kalliuksen kokemuksen mukaan tämä lähestymistapa kantaa poikkeuksetta hedelmää.

”Oppiminen on kuin viljelyä: Jos ei kunnolla möyhenetä maata ja hoideta kasvualustaa, niin ei siitä kasva kunnolla mitään pysyvää. Ja kaikkea ei tarvitsekaan muistaa. Harva meistä muistaa enää aikuisena yksittäisiä anekdootteja vuosien takaa, tärkeintä on herätellä lapsen kiinnostusta”, hän toteaa.

Kun asioiden annetaan juurtua rauhassa, se on Kalliuksen mukaan kestävämpää.

”On myös lapsen oman kokemuksen kun- ▶

”

EI KUKAAN LÄHDE MUUTTAMAAN MAAILMAA, JOS KOKEE ITSENSÄ ULKOPUOLISEKSI.

nioittamista, ettei olla jatkuvasti tunkemassa jotain uutta sisältöä.”

Steinerkoulun 8-vuotinen luokanopettaja-vaihe muodostaa ainutlaatuisen oppimisympäristön, jossa opettaja oppii tuntemaan jokaisen lapsen erityispiirteet ja tarpeet ja kohdentamaan kokonaisuuksia palvelemaan juuri näitä lapsia. Se myös tarjoaa oppilaille turvallisen ympäristön kokeilla, leikkiä, onnistua ja epäonnistua.

Kallius on itse pohtinut paljon sitä, miten rohkeutta kasvatetaan, ja hän uskoo, että yksi avain piilee juuri epäonnistumisen hyväksymisessä.

”Virheet ovat hauskoja! Minusta mokaaminen pitäisi nostaa kunniaan. Mitä enemmän asioita tarkastelee, sitä enemmän huomaa, että asioissa on monia puolia, maailma ei ole yhden värinen.”

OSANA JOTAIN SUUREMPAA

Steinerkoulun vuosi rakentuu juhlien ja vuodenaikoihin liittyvien tapahtumien ympärille, mutta näillä on isompikin merkitys kuin vain yhteinen hauskanpito.

Suomessa neljä vuodenaikaa luo konkreettisen rytmin vuoteen, ja vuodenaikojen tarkkailu opettaa ajan kulua, luonnon kunnioitusta ja ympärillä olevan maailman ymmärrystä. Lisäksi vuotta rytmittävät erilaiset vuodenaikoihin liittyvät juhlat, kuten sadonkorjuujuhla, sekä näytelmät.

”Toistuvuus lisää turvallisuuden tunnetta oppilaissa, sillä lapsi kokee hallitsevansa tilanteen. Ennakoimisen tunne on palkitseva, kun lapsi kokee olevansa sisällä asiassa eikä sen ulkopuolella.” Näin rytmitetty maailma ei ole ennakoimaton eikä pelottava.

Kallius näkeekin, että kyky hahmottaa isoja kokonaisuuksia sekä tunnistaa ja havainnoida

omia kokemuksiaan ja tunteitaan on yksi steinerkoulun tärkeimmistä anneista tulevaisuuden ihmiselle.

”Kouluvuosi tarjoaa jokaiselle oppilaalle lukemattomia mahdollisuuksia osallistua, kokea, että on sisällä asiassa, osallinen. Ei kukaan lähde muuttamaan maailmaa, jos kokee itsensä ulkopuoliseksi.” •

Tärkeät asiat

Suurin motivaation lähde työssäsi?

Itseäni viehättää ihmisen keskeneräisyys ja jatkuva oppimisen mahdollisuus. Steinerkoulun filosofiassa ei ajatella niin, että ihmisen pitäisi olla valmis.

Ketä ihaillet?

Sitkeitä, tulevaisuuteen luottavia ihmisiä, jotka ympäristön muuttuvista tuulista huolimatta uskovat asiaansa. Esimerkiksi Juha Hurme, jonka työstä huokuu suuri rakkaus suomen kieleen ja humaani suhde niin ihmiselämää kuin luontoa kohtaan.

Mitä olet oppinut matkan varrella?

Jos elämään suhtautuu humoristisesti eikä pelkää virheitä, uskaltaa paremmin kokeilla uutta, eikä elämä mene niin kireäksi. Se on todella palkitsevaa.

Mistä saat virtaa elämään ja työhän?

Lukeminen, avovesiuinti ja lattaritanssit.

Steinerkoulun vuosi rakentuu juhlien ja vuodenaikoihin liittyvien tapahtumien ympärille, jotka tarjoavat jokaiselle oppilaalle lukemattomia mahdollisuuksia osallistua ja kokea olevansa osa kokonaisuutta.

SYVÄLUKUTAIDON ÄÄRELLÄ

Heikentyvä lukutaito vaikeuttaa ihmisen
toimimista yhteiskunnassa. Miten
steinerkoulussa kehitetään
laaja-alaista lukutaitoa?

Eeva Raunela kehitti omassa työssään steinerkoulun lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana keskusteleavan opetusmetodin, jossa oppitunti rakentuu kysymysten, keskustelun ja näiden innoittamien tekstien varaan.

”Olen kiinnostunut siitä, mitä opiskelijat itse ajattelevat”

Kriittinen lukutaito, keskustelukyky ja luova kirjoitus ovat tärkeitä tulevaisuudentaitoja. Mutta miten kasvattaa oppilaita kohti monipuolista lukutaitoa ja yhteiskunnan ymmärrystä, äidinkielen lehtori Eeva Raunela?

Suomalaisten nuorten lukutaito heikkenee kovaa vauhtia, ja se alkaa olla jo uhka nuorten kyvyille toimia yhteiskunnassa.

”Ilmiö on iso Suomessa”, kertoo **Eeva Raunela**, Snellman-korkeakoulun koulutussuunnittelija ja äidinkielen ja tutkimuksen lehtori. ”Kirjoja lukemattoman teinin sanavarasto on huomattavasti pienempi kuin lukevan teinin, ja sanavaraston pienyydestä johtuva kielellinen kyky alkaa olla jo selvä syrjäytymisriski.”

Mitä koulut voivat tehdä asialle? Raunelan mukaan kyse on paljon laajemmasta asiasta kuin siitä, että oppilaat saataisiin innostumaan kirjallisuudesta. Kyse on kielitietoisuuden kehittämisestä, siitä, että oppilaat ymmärtävät kielen merkityksen yhteiskunnassa ja omassa elämässään ja osaavat toimia aktiivisina ja kriittisinä tekstin lukijoina ja tuottajina.

Omassa työssään steinerkoulun lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana hän otti käyttöön dialogisen, keskusteleavan, opetusmetodin, jossa oppitunti rakentuu kysymysten, keskustelun ja näiden innoittamien tekstien varaan.

”Mitä enemmän opiskelijat pystyvät omia kokemuksiaan sanallistamaan, sitä paremmin he tunnistavat kielen merkityksen omassa oppimisessaan ja ymmärtävät sen roolin oman itseilmaisun välineenä.”

Äidinkielen oppitunti saattaa rakentua esimerkiksi päivän sanomalehden varaan, josta Raunela nostaa ajankohtaisen teeman, jota he alkavat sitten luokan kesken tarkastella eri suunnilta. Tämä tuo maailman tapahtumat ja yhteiskunnalliset kysymykset lähemmäs opiskelijan omaa arkea, kehittää kriittistä lukutaitoa ja auttaa lapsia ja nuoria katsomaan asioita usealta eri kannalta.

”Varsinkin teinit saattavat paukutella mieli- ▶

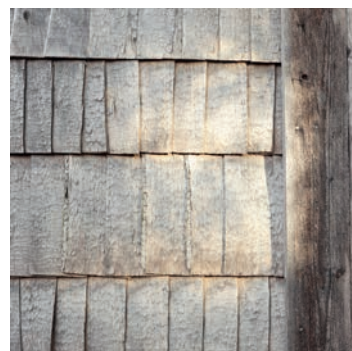
Eeva Raunela

Koulutus: FM, M.Ed, KT

Työhistoria: Äidinkielen ja kirjallisuuden sekä uskonnon opettaja Lappeenrannan steinerkoulussa, äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja Helsingin Rudolf Steiner -koulussa

Tutkimus: Dialoginen opetus äidinkielen opetuksessa

Rooli Snellman-korkeakoulussa: Koulutussuunnittelija, HR-tehtävät, suomen kielen ja kirjallisuuden sekä tutkielmaopintojen lehtori, luokanopettajakoulutuksen syventävien opintojen vastaava opettaja

Keskustelutaitojen harjoittelussa avainasemassa on turvallinen luokkayhteisö, jossa jokainen oppilas saa harjoitella sanallisia taitojaan hyväksyvässä ilmapiirissä.

piteitä, mutta kun lähdetään perkaamaan syitä mielipiteen taustalla ja kuunnellaan muita, syntyy kokonaisvaltaisempi näkemys. Ja sitä huomaan, että yksi ihminen ei ole maailman napa.”

KUUNTELEMISEN JALO TAITO

Raunelan oma polku steinerkoulun pariin alkoi samana vuonna, kun Suomen ensimmäinen steinerkoulu perustettiin vuonna 1955. Hänen äitinsä, silloin jo lukioikäinen, olisi halunnut mennä itse steinerkouluun, mutta tuoreessa koulussa toimi alussa vasta alemmat luokat. Vuosia myöhemmin hän laittoi omat lapsensa steinerkouluun Porissa, jossa perhe asui. Niin Raunelasta tuli steinerkoululainen, ja tällä tiellä hän on edelleenkin.

Lukion jälkeen hän lähti Itä-Suomen yliopistoon opiskelemaan suomen kieltä ja kirjallisuutta ja päätyi jatkamaan opintojaan Snellman-korkeakouluun.

”Yliopistossa yritin hakea opettajanopinnoista jotain syvällistä ihmiskäsitystä, mutta sitä ei vain löytynyt.”

Raunela oli vuosien varrella tehnyt paljonkin kriittisiä huomioita liittyen steinerkouluun, mutta lopulta sieltä löytyi se, mitä hän kaipasi: kokemuksen siitä, että opettaja haluaa kohdata jokaisen oppilaan yksilönä. Että tulee nähdä yksi ihmisenä.

Snellman-korkeakoulun pedagogisten opintojen ensimmäisen vuoden, ns. yleisopintovuoden, jälkeen Raunela toimi 15 vuotta Lappeenrannan steinerkoulussa äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana, ja siellä myös syntyi oivallus dialogisen opetuksen mahdollisuuksista.

”Kun alkuvuosina yritin käyttää oppikirjoja

opetuksessa, niin vain ahdistuin, sillä koin, että niissä ei ollut mitään relevanttia näille opiskelijoille.” Asiat olivat niin paljon laajempia kuin mitä suppeat oppikirjat mahdollistivat.

”Kyllästyin myös siihen, että esimerkiksi kirjallisuushistorian tunneilla kaikkien vihko-tekstit olivat samanlaisia ja koin, että se ei osoittanut paljon oppimisesta. Olen paljon kiinnostuneempi siitä, mitä opiskelijat itse ajattelevat”, Raunela kertoo, ”lopetin kokeiden pitämisen ja aloin kehittää formatiivista arviointia.”

Kun opiskelijat kirjoittivat sovellustehtäviä luokassa käytyjen keskustelujen perusteella, tuloksissa näkyi kunkin opiskelijan oma potentiaali ihan uudella tavalla. Metodi oli Raunelan kokemuksen mukaan hedelmällisempi myös opiskelijoille.

”Vaikka keskustelimme ryhmässä, opiskelija koki siitä huolimatta saavansa yksilöllistä opetusta.”

Tämä lähestymistapa rakentaa myös nuoren itseluottamusta kirjoittajana, aktiivisena tekstin tuottajana ja käsittelijänä.

”Steinerkoulusta ei tule valkoisen paperin kammoisia oppilaita ja opiskelijoita”, Raunela toteaa. Nuorilla on hienoja ajatuksia ja he haluavat ne myös kertoa.

Opettajalta tämä tietysti vaatii perusteellista suunnittelua, jatkuvaa tilanteen tarkkailua ja kykyä ohjata keskustelua oikeaan suuntaan. Oppitunnit eivät ole pelkkää jutustelua.

”Tämä vaatii myös kykyä sietää hiljaisuutta. Opettajat ovat niin tottuneita puhumaan, että sitä helposti täyttää tilanteet puheella, sillä hiljaiset hetket ovat todella vaivaannuttavia. Mutta usein opettajalle kuunteleminen on puhumista tärkeämpi taito. Ihmisellä on kaksi korvaa ja ►

KRIITTISTÄ LUKUTAITOA TARVITAAN YHTEISKUNNASSA, JOSSA JULKINEN KESKUSTELU POLARISOITUU PÄIVÄ PÄIVÄLTÄ.

”

yksi suu, siinä on hyvä puhumisen ja kuuntelun välinen suhde.”

Kokemukset lukiolaisten parissa innostivat Raunelaa tutkimaan dialogista opetusta syvemmin, ja siitä tuli hänen vuonna 2018 valmistuneen väitöskirjansa aihe.

KRIITTISEN LUKUTAIDON LÄHTEELLÄ

Oppikirjat on opetus, johon myös Raunelan edustama dialoginen opetusmetodi hyvin istuu, on radikaali ajatus, mutta myös yksi steinerkoulun peruspiirteistä. Pelkän lukemisen sijasta koulu pyrkii kasvattamaan lasten monipuolista lukutaitoa ja kielellistä ilmaisua kokonaisvaltaisesti.

Alaluokilla se alkaa tarinoista, saduista, rytmeistä, jotka muodostavat kielellisen pohjan ja herättävät janon kieleen, lukemiseen ja uuden omaksumiseen. Ylemmillä luokilla itse tehdyt työkirjat puolestaan kasvattavat lasten kykyä olla aktiivisia tekstin tuottajia ja käsitellä laajojakin tietomääriä ja kokonaisuuksia.

Kriittistä lukutaitoa ja laajojen kokonaisuuksien ymmärrystä tarvitaan Raunelan mukaan yhä enemmän yhteiskunnassa, jossa julkinen keskustelu tuntuu polarisoituvan päivä päivältä, ja vihapuhe yleistyy huolestuttavaan tahtiin toisiaan ymmärtämättömien osapuolten välillä.

”Kun on aktiivinen tiedon muodostaja, ymmärtäjä, tuottaja ja kuuntelija, on tietoinen omasta itsestään ja itseensä vaikuttavista arvoista. Kun luottaa omaan ajatteluunsa, pystyy seisomaan omien sanojensa takana ja ymmärtää, mistä omat teot kumpuavat”, sanoo Raunela.

Keskustelutaitojen harjoittelussa avainasemassa on turvallinen luokkayhteisö, jossa jokainen oppilas saa harjoitella sanallisia taitojaan hyväksyvässä ilmapiirissä. Luokkahuone ja tutut luokkakaverit ovat oiva konteksti, jossa tree-nata empatiataitoja.

”Vihapuhe syntyy siitä, kun ei enää tunnista, että linjan päässä on toinen ihminen, joka tun-

tee samalla tavalla kuin itsekkin.”

Ihmisten välinen suora kontakti vaikeutuu jatkuvasti, varsinkin koronakriisin mukanaan tuomien rajoitusten myötä. Siksi vuorovaikutustaidot ovat Raunelan mukaan kriittisen tärkeä työkalu tulevaisuuden ihmiselle.

”Jos ajatellaan sitä maailmaa, mihin tässä mennään, ei sinne tarvita sitä nippelitietoa, vaan sitä, miten luovia ongelmien keskellä, miten olla vuorovaikutuksessa koko maailman kanssa ja miten itse vaikuttaa”, Raunela toteaa. •

Tärkeitä asiat

Suurin motivaation lähde työssäsi?

Kun keskustelen pienten tai isojen oppilaiden tai aikuisopiskelijoiden kanssa, hämmästyin aina, miten itsekkin opettajana opin koko ajan jotain uutta itsestäni ja maailmasta.

Ketä ihaillet?

Hyviä lasten- ja nuortenkirjailijoita. On taitolaji saada lapsi ja nuori tempautumaan mukaan tarinan maailmaan ja sanomaan: ”Tarinan henkilöt ovat minun ystäviäni.”

Mitä olet oppinut matkan varrella?

Opettajalla pitää olla tutkijan mielenlaatu, pitää olla kiinnostunut siitä, miten oma opettaminen vaikuttaa oppilaan kehitykseen.

Mistä saat virtaa elämään ja työhän?

Hyvistä tarinoista sekä päivittäin käymistäni keskusteluista kollegojen kanssa, puutarhatöistä ja ilmiöiden ihmettelystä yhdessä perheen pienimmän kanssa.

Oppilaiden itse tekemät työkirjat kasvattavat lasten kykyä olla aktiivisia tekstin tuottajia ja käsitellä laajojakin tietomääriä ja kokonaisuuksia.

AJATTELUN MESTARIT

Empatia ja yhteiskunnallinen ymmärrys
ovat tulevaisuuden avaintaitoja. Miten
koulu voi tukea lasten ja nuorten eettistä
ymmärrystä, itsetuntemusta
ja kriittistä ajattelutaitoa?

”Onko koulu sellainen paikka, jossa elämän isot kysymykset voivat olla mukana?”

Mistä aineksista syntyy luova, aktiivinen ja kriittinen ajattelutaito, rehtori Markku Niinivirta?

Kouluviihtyvyyden lasku on ollut otsikoissa runsaasti viime vuosina, ja oppilaiden hyvinvoinnin heikkeneminen ja motivaation puute huolestuttavat niin lasten vanhempia kuin opetusalan ammattilaisiakin.

Myös Snellman-korkeakoulun rehtori **Markku Niinivirran** omalla koulutaipaleella oli motivaatio hukassa.

Ensimmäisen koulupäivänsä jälkeen 7-vuotias Niinivirta oli kauhuissaan.

”Pitääkö täällä joka päivä ruveta ramppaamaan?” hän tivasi vanhemmiltaan. Ennen koulua innostus oppimista kohtaan oli ollut kova, mutta koulun todellisuuden kohdatessaan se laski nopeasti. 60-luvulla koulu oli ankea paikka, opettajat olivat ankaria ja taideaineet harvassa.

Koulu oli pelkkää suorittamista. Nuorta miestä kiinnostivat taiteet: viulun ja kitaran soitto, kuvataiteet, elokuvat, musiikkituokiot ka-

vereiden kanssa. Taiteita hän päätyi aluksi opiskelemaankin, ensin Viittakiven opistoon, Oriveden opiston musiikkilinjalle ja sitten Emerson Collegeen Englannissa. Siellä taiteiden rinnalla opiskeltiin myös steinerpedagogiikkaa ja ensimmäistä kertaa elämässä Niinivirran kiinnostus koulumaailmaa kohtaan heräsi.

”Siellä huomasin, että kasvatustajatteluun pystyy yhdistämään myös taideaineita. En ollut koskaan ennen nähnyt vastaavaa, ja se innosti valtavasti.”

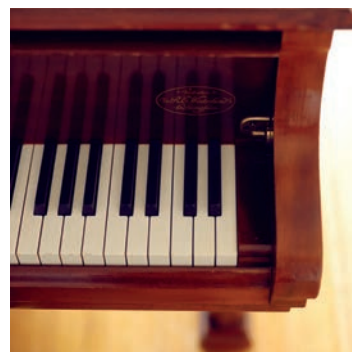
Oivallus johdatti opintoihin Snellman-korkeakouluun ja luokanopettajaksi vastaperustettuun Elias-kouluun Helsingin Eirassa ja myöhemmin opettajaksi Snellman-korkeakouluun.

LUOVAN AJATTELUN MESTARIT

Tulevaisuudessa yhä useamman perinteisen työtehtävän uskotaan siirtyvän koneille. Mutta mitä taitoja ihminen tarvitsee, jotta pärjää tulevaisuudessa? Luovaa ajattelua ja mielikuvii- ▶

Palo ymmärtää kasvattajan roolia hyvän elämän mahdollistajana innosti Markku Niinivirtaa tutkimaan aihetta vuonna 2017 valmistuneessa väitöskirjassa.

Usein ajatellaan, että terävän ajattelun saavuttamiseksi kasvatuksenkin pitäisi olla puhtaasti älyllistä. Mutta yksi steinerpedagogiikan perusajatuksista on, että ajattelutaitoja voi herätellä myös luovan ja aktiivisen toiminnan avulla.

Markku Niinivirta

Koulutus: M.Ed, FT, steinerkoulun luokanopettajan koulutus

Työhistoria: Luokanopettaja Elias-koulussa, Espoon Steinerkoulun rehtori

Tutkimus: Luova ajattelutaito steinerkoulun opettajankoulutuksessa

Rooli Snellman-korkeakoulussa: Rehtori ja lehtori Snellman-korkeakoulun eri opinnoissa, Tutkimus- ja kehitysosaston johtaja

”

KUN LAPSI ON ITSE MUKANA LUOMASSA TIETOA, HÄNELLE SYNTYY OMAKOHTAINEN SUHDE AIHEESEEN.

tustaitoja, arvioivat tulevaisuudentutkijat, sillä nämä ovat sellaisia taitoja, jotka ovat mahdollisia koneille. Miten koulu voi tukea näiden taitojen kehittymistä?

”Ensin lapsen pitää saada olla lapsi,” toteaa Niinivirta. ”Tämä usein unohdetaan, mutta lapsuuden leikeissä kypsyy perusta ajattelun taidoille.”

Steinerkoulussa luokkahuone on pienille oppilaille turvallinen paikka. Ryhmässä jokainen voi olla rauhassa ja nuorempia oppilaita ei vielä haasteta tuomaan omia ajatuksiaan esiin enempää kuin on heille luontevaa.

Usein ajatellaan, että terävän ajattelun saavuttamiseksi kasvatuksenkin pitäisi olla puhtaasti älyllistä. Mutta yksi steinerpedagogiikan perusajatuksista on, että ajattelutaitoja voi herätellä myös luovan ja aktiivisen toiminnan avulla.

Steinerkoulussa painotetaan kaikessa opetuksessa lapsen aktiivista osallistumista. ”Kun lapsi on itse mukana luomassa tietoa, hänelle syntyy omakohtainen suhde aiheeseen. Se tulee lähemmäksi, tutummaksi, ja painuu paremmin mieleen.”

Oppimisen ytimessä on Niinivirran mukaan ympäröivän maailman tarkastelu. Ihmetellään luonnon ilmiöitä ja pohditaan ympäröivää yhteiskuntaa. Esimerkiksi kemian tunneilla opetus alkaa arkisten ilmiöiden tutkimisesta, kuten siitä, miten keitetty punakaalimehu vaihtaa väriä joutuessaan kosketuksiin happaman tai emäksisen aineen kanssa.

Tarkastelun jälkeen oivalluksia jaetaan koko luokan kesken, niistä keskustellaan ja niitä voi prosessoida lisää esimerkiksi maalaamalla tai kirjoittamalla. Harjoitukset auttavat lasta ja nuorta tarkastelemaan asioita usealta eri kanalta, ottamaan huomioon muiden havainnot ja liittämään ilmiöt laajempaan kontekstiin.

”Ilmiökeskeinen ja taiteellinen lähestymistapa kehittää nuorten luontaista kekseliäisyyttä

eläväksi ajatteluksi”, sanoo Niinivirta.

Luovan ajattelun taitoa tukee steinerkoululle tyypillinen arviointi, jossa alaluokilla kokeiden ja todistusten sijaan vallalla on kannustava, sanallinen arviointi. Ylemmillä luokilla mukaan tulevat numerotodistukset, mutta niiden rinnalla yhtä tärkeänä on itsearviointi, jossa nuori oppii arvioimaan omaa oppimistaan.

”Viimekädessä jokainen meistä ponnistelee suhteessa omiin kykyihinsä. Jos arvio tulee aina ulkopuolelta, siihen tottuu, eikä oppilas opi koskaan miettimään sitä, mitkä ovat omat vahvuudet ja kehittämishaasteet.”

HYVÄN ELÄMÄN AVAIMET

Miten kasvattaa onnellisia ihmisiä? Tämän kysymyksen kanssa steinerkoulun opettajat ovat painiskelleet aina vuodesta 1919, jolloin **Rudolf Steiner** perusti Stuttgartiin ensimmäisen steinerkoulun. Koulun opettajat olivat aktiivisia tutkijoita, jotka julkaisivat pedagogisia tutkimuksiaan opetuksen ohessa läpi elämänsä.

Sama tutkiva ote näkyy myös nykypäivän steinerkouluissa ja Snellman-korkeakoulussa, jossa halu kehittää osaamista ja ymmärtää opetusta ja kasvatusta ja niiden ulottuvuuksia synnyttää jatkuvasti uutta tutkimusta.

Palo ymmärtää hyvän elämän perusteita ja kasvattajan roolia sen mahdollistajana innoitti Niinivirran vuonna 2017 valmistuneen väitöskirjan pariin. Siinä hän tutkii luovaa ajattelutaitoa steinerkoulun opettajan työssä.

”Kaikki liittyy siihen, miten kasvava ihminen nähdään kokonaisuutena. Miten hän pääsee toteuttamaan itseään, oppii toimimaan omien arvojensa pohjalta ja elää osana yhteisöä”, Niinivirta kertoo.

Onnellisen elämän salaisuuden etsiminen on ollut filosofian ytimessä aina antiikin Kreikasta saakka, ja siitä asti ihminen on yrittänyt etsiä tätä sisäistä tasapainoa erilaisin keinoin. Taus- ▶

”Kukaan ei voi saavuttaa onnellisuutta, jos ottaa kaiken informaation vastaan sellaisenaan”, sanoo Niinivirta. Näin ihminen on aina yhteiskunnan, muiden ihmisten tai esimerkiksi median heiteltävissä.

OPPILAIKEN KANSSA KESKUSTELU IÄSTÄ RIIPPUMATTA LUO AJATTELUN MALLEJA.

talta löytyy meille kaikille synnynnäinen tunne siitä, että elämästä aina puuttuu jotain. Vuosituhansien saatossa olemme pyrkineet vastaamaan tähän ristiriitaan uskonnon, taiteen tai tieteen kautta. Nykypäivänä tyhjyyden tunne usein johtaa ylikulutukseen. Niinivirran mukaan ainoa tapa päästä lähellekään sisäistä tasapainoa on ottaa ohjat omasta ajattelusta ja toiminnastaan.

”Kukaan ei voi saavuttaa onnellisuutta, jos ottaa kaiken informaation vastaan sellaisenaan.” Näin ihminen on aina yhteiskunnan, muiden ihmisten tai esimerkiksi median heiteltävissä.

Ollessaan aktiivinen tiedon muodostaja ihminen pystyy luomaan itse yhteyksiä, näkemään kokonaisuuksia, luomaan oman maailmankuvansa ja toimimaan yhteiskunnassa.

KESKUSTELEVA KOULU

Mutta miten kasvattaa ihmisiä, jotka osaavat ottaa oman elämänsä hallintaansa? Niinivirran mukaan tärkeää on muistaa, että koulu ei ole irrallinen instituutio, jossa lapset vain pakataan täyteen informaatiota, vaan osa elävää elämää.

”Onko koulu sellainen paikka, jossa elämä voi olla mukana? Jos keskitytään pelkästään muotoseikkoihin, voidaan vahingossa menettää yhteys elämän isoihin kysymyksiin, jolloin oppilas kokee, että osa hänen elämästään jää koulun ulkopuolelle.”

Koulussa nousee päivittäin luontevasti esiin tilanteita, joissa luokallinen lapsi oppii elämisen taitoja, toisista välittämistä, ristiriitojen selvittämistä ja vaikeiden tunteiden sanoittamista.

Keskusteluista kumpuavista kysymyksistä muodostuu myös hedelmällinen pohja filosofis-eettiselle pohdinnalle. Elämän suuret kysymykset, kuten rakkaus, läheisen kuolema tai uuteen paikkaan muutto koskettavat jokaista jossain vaiheessa elämää, ja koulu luokissa keskusteluun nousee luontevasti esiin erilaisia näkökulmia, joita voidaan yhdessä pohtia. Erilaiset näkökulmat voivat auttaa lapsia ja nuoria luomaan tapoja käsitellä vaikeitakin kysymyksiä itsenäisesti.

”Oppilaiden kanssa keskustelu iästä riippumatta luo ajattelun malleja. Lapsi oppii kuuntelemaan ja ymmärtämään, mitä toinen sanoo ja puntaroimaan asioita eri näkökulmista. Tässä taidossa piilee kriittisen ajattelun salaisuus”, toteaa Niinivirta.

Näistä keskusteluista syntyvät myös yhteiskunnallisen ymmärryksen ja osallistumisen ensiaskeleet. •

Tärkeitä asioita

Suurin motivaation lähde työssäsi?

Tutkiva asenne on opettajalle valtavan tärkeä työkalu. Jokaisen uuden luokan tai opiskelijoiden kohdalla pitää tutustua ensin ihmisiin ja miettiä, mitkä menetelmät ja painotukset puhuttelevat juuri tätä porukkaa. Vanhojen materiaalien kierrätys harvoin toimii.

Ketä ihaillet?

Snellman-korkeakoulun perustajaa Reijo Wileniusta ja professori Veli-Matti Värriä, molemmat avarakatseisia filosofisia ajattelijoita yhteiskunta- ja kasvatustieteiden saralla.

Mitä olet oppinut matkan varrella?

”Koulun pitää olla sellainen ympäristö, jossa lapsi ja nuori saa kehittää orastavia kykyjään. Kukaan opettaja ei voi etukäteen tietää tai määritellä, missä joku on tulevaisuudessa taitava.”

Mistä saat virtaa elämään ja työhön?

Antiikin filosofia sekä aikamme filosofis-yhteiskunnalliset kysymykset, kirjallisuus, pyöriä, marjastaminen, viulunsoitto ja renessanssimusiikki.

LUONNON LUKUTAITOA

Tarvitsemme uusia tapoja ymmärtää
luontoa, sillä nykyinen meno on ajanut
meidät ekokriisiin. Miten taideperustainen
ympäristökasvatus voi johdattaa parempaan
luonnon ymmärtämiseen?

”Ihminen tarvitsee uusia kykyjä ymmärtää luontoa, sillä vanhoilla tavoilla emme ole onnistuneet”

Minkälaista taidekasvatusta tarvitsemme tulevaisuudessa, jotta ihmisille muodostuisi kestävämpi luontosuhde, kuvataidekasvattaja Marja-Leena Ilmonen?

lemme kovaa vauhtia suuntaamassa kohti suurta ekokatastrofia, siitä lähes kaikki ovat jo yhtä mieltä. Mutta siitä, mitä asialle pitäisi tehdä, tuntuu olevan yhtä monta mielipidettä kuin vastaajaa. Onko vastaus kierrätysmuodissa vai ydinvoimaloissa? Kasvatustietelijöiden mukaan paras muutos lähtee jo päiväkodeista ja koulusta, sillä lapsuudessa muodostetaan perusta luonnon arvostukselle.

Sillä suhteemme luontoon on rikki, siinä on ongelman ydin.

”Ihminen tarvitsee uusia kykyjä ymmärtää luontoa, sillä vanhoilla tavoilla emme ole onnistuneet”, toteaa **Marja-Leena Ilmonen**, Snellman-korkeakoulun kuvataideopetuksen vastaa-

va opettaja, joka on omassa työssään perehtynyt taideperustaiseen ympäristökasvatukseen.

Nykyaikainen kasvatustieteilijä pitää ylikulutusta normaalina elämäntyylinä ja pitää yllä luontokäsitystä, jossa ympäristö nähdään lähinnä sen ihmiselle tarjoavan hyödyn kautta, kirjoittaa Tampereen yliopiston kasvatustieteiden professori **Veli-Matti Värri** kirjassaan *Kasvatus Ekokriisin Aikakaudella*. Ja tämä asenne vain kiihdyttää ympäristön kriisiä.

”Sen sijaan meidän pitäisi tajuta, miten luonto on elävä ja muuttuva asia. Se ei ole pelkkää materiaa, jota ostetaan, myydään, räjäytetään ja myrkytetään”, sanoo Ilmonen.

Tässä muutoksessa lapsuudessa syntynyt luontosuhde on avainasemassa.

”Kun ihminen viettää aikaa luonnossa ja ►

Marja-Leena Ilmonen puhuu omassa tutkimuksessaan luonnon lukutaidosta, jossa havainnoiva, tutkiva ja luova lähestymistapa auttaa lasta muodostamaan omakohtaisen suhteen ympäristöön.

”

TAITEELLINEN TYÖSKENTELY RIKASTUTTAÄ OPPIMISKOKEMUSTA JA SYVENTÄÄ SUHDETTA LUONTOON.

tarkkailee siinä tapahtuvia muutoksia, herää ymmärrys siitä, miten omat tekomme vaikuttavat luontoon. Kun on tarpeeksi lähellä, herää myötätunto ja empatia ympäristöä kohtaan.”

LUONNON LUKUTAITOA

Nykyajan lapset elävät yhä kauempana luontoa, ja metsäleikkien tai pihalla rymyämisen tilalle nousee usein ruutuaika. Kun kotona tapahtuva luonnossa oleilu kutistuu, koulun rooli lapsen ympäristökasvatuksessa ja luontosuhteen vaalimisessa nousee yhä tärkeämmäksi.

Steinerkoulussa luontosuhteen kasvattaminen on rakennettu osaksi opetussuunnitelmaa. Alemmilla luokilla keskiössä ovat metsäretket, puutarhaopetus, maatilavierailut ja vuodenaikojen muutosten tarkastelu. Ylemmillä luokilla yksi tärkeimmistä työkaluista on taiteellinen työskentely esimerkiksi osana luonnontieteiden opetusta.

”Taiteellinen työskentely rikastuttaa oppimiskokemusta ja syventää suhdetta luontoon. Kun mukana ovat kaikki aistit, tunne, ajattelu ja toiminta, kokemuksesta tulee rikkaampi ja omakohtaisempi”, kertoo Ilmonen.

Ilmonen puhuukin omassa tutkimuksessaan luonnon lukutaidosta. Perusajatuksena on, että havainnoiva, tutkiva ja luova lähestymistapa auttaa lasta muodostamaan omakohtaisemman suhteen ympäristöön kuin puhtaasti käsitteellinen ja teoriaan perustuva luonnontuntemus.

”Luonnontieteissä on valtavasti käsitteitä, jotka jäävät usein täysin irrallisiksi, jos ne eivät liity mihinkään, mitä lapsi on itse kokenut”, kertoo Ilmonen. ”Taiteellinen työskentely kuroo umpeen tätä kuilua ja omakohtainen kokemus tuo asian lähemmäs.”

Tämä lähestymistapa luo pohjan osallisuuden kokemukselle, sille, että meistä jokainen voi omilla teoillansa vaikuttaa ympäristön tulevaisuuteen.

MATALAN KYNNYKSEN TAIDETTA

Ilmosen oma polku steinerpedagogiikan pariin

alkoi 80-luvulla hänen työskennellessään lastentarhanopettajana Vantaalla.

”Siihen aikaan päiväkodissa vallitsi todella tiukka hierarkia. Mietin, olisiko sellaista pedagogiikkaa, jossa keskiössä olisi lapsi, eivät ne rakenteet”, kertoo Ilmonen.

Varhaiskasvattajan opintojen aikana hän oli tutustunut myös vaihtoehtoihin kasvatuussuuntauksiin, kuten montessoripedagogiikkaan ja steinerkouluun, ja tarkempi tutustuminen jälkimmäiseen johdatti hänet opiskelemaan Snellman-korkeakouluun. Luokanopettajakoulutuksen jälkeen hän jatkoi opiskeluja Itävallassa goetheanistisessa taideoppilaitoksessa, joka herätti kiinnostuksen taidekasvatusta kohtaan.

”Taide on kulkenut läpi elämäni sellaisena syvänä kiinnostuksen kohteena, mutta taiteilijan työ ei minua koskaan houkuttellut. Olen kiinnostuneempi siitä, miten taiteen ja kasvatuksen voi yhdistää. Miten taiteen kautta voi tutkia ja oppia ymmärtämään maailmaa.”

Kiinnostus taidepedagogiikkaa kohtaan johdatti Ilmosen lopulta opettajaksi Snellman-korkeakouluun, jossa hän oli mukana perustamassa kuvataiteen opintosuuntaa vuonna 1995 ja jossa hän on toiminut linjan vastaavana opettajana siitä asti.

Omassa työssään häntä motivoi varsinkin kokemusperäinen oppiminen osana taidekasvatusta.

”Aikaisemmassa koulutuksessa opiskelu oli puhtaasti teoreettista, mutta steinerpedagogiikassa minua kiehtoo se, miten monella eri tavalla ihminen voi oppia”, Ilmonen toteaa.

Oppimisen monimuotoisuus onkin tärkeä osa steinerkoulun filosofiaa, sillä kaikki tulevat koulumaailmaan hyvin eri taustoin ja taidoin. On koulun tehtävä auttaa jokaista tunnistamaan omat kykynsä ja tukea niissä aineissa, joissa oppiminen ei ole luontevaa tai helppoa.

”Steinerkoulun hieno puoli on se, että kaikessa tekemisessä on hyvin matala kynnyks”, toteaa Ilmonen. ”Kenenkään ei esimerkiksi tarvitse olla lahjakas piirtäjä koulun taiteel- ▶

Kun kotona tapahtuva luonnossa oleilu kutistuu, koulun rooli lapsen ympäristökasvatuksessa ja luontosuhteen vaalimisessa nousee yhä tärkeämmäksi.

Marja-Leena Ilmonen

Koulutus: MA, steinerkoulun luokanopettaja, taidepedagogi

Tutkimus: Luontosuhde taidekasvatuksessa

Rooli Snellman-korkeakoulussa: Kuvataiteen opintojen vastaava opettaja

KUN OPETTAJA LÖYTÄÄ OMAN SUHTEEN YMPÄRISTÖÖN, PYSTYY HÄN VÄLITTÄMÄÄN SEN ETEENPÄIN LAPSILLE.

lisiä harjoituksia varten, eikä lopputuloksia arvioida tai kritisoida. Tärkeintä on prosessi.”

LUONTOSUHTEEN PIONEERITYÖTÄ

Jotta opettaja pystyy auttamaan lasta muodostamaan terveen luontosuhteen, täytyy taustalta löytyä oma suhde ympäröivään luontoon. Tässä opettajakoulutus on avainasemassa.

Kun Snellman-korkeakoulu vuonna 1980 perustettiin, luonnosta puhuminen oli kaukana trendikkäästä. Silti luontosuhteen syventäminen on ollut osa koulutusta aivan alusta asti.

Taidepedagogisesti suunnannäyttäjiä ovat olleet **Ove Ek** ja **Kari Järvinen**, jotka ovat olleet mukana alusta alkaen kehittämässä opetusta luontosuhteen syventämiseksi.

Korkeakoulun ympäristö merellisessä Jollaksessa tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden elää ympäri vuoden ainutlaatuisen luonnon ympäröimänä, tarkastella vuodenaikojen vaihtumista Taidetalon suurista ikkunoista, viettää taukoja läheisillä kallioilla tai pulahtaa uimaan lounas-tauolla.

”Ympäristö on tärkeä jo opiskelijoiden hyvinvoinnin kannalta”, kertoo Ilmonen. ”Tämä on paikka, jossa voi kokea mielenrauhaa ja kauneutta, se on mindfulness-kokemus.”

Ympäröivä luonto tarjoaa miljöön myös opetukselle. Eräs taideopetuksen perusharjoituksista onkin luonnon havainnointi, jossa opiskelijat valitsevat ympäröivästä luonnosta havaintokohteen, esimerkiksi tietyn näkymän metsän reunassa, jota tarkastelevat ja maalaavat tai piirtävät läpi vuoden.

Opiskelijat voivat omalla toiminnallaan osallistua myös esimerkiksi puutarhan hoitoon ja viljelyyn ja korkeakoulun ruokalassa on aina alusta asti tarjottu kasvisruokaa luomutiloilta.

”On huikea ajatella, miten Snellman-korkeakoulussa on 40 vuotta ymmärretty ympäristön kunnioittamisen ja esimerkiksi kasvisruoan merkitys. Olihan meillä silloinkin jo ympäris-

tökatastrofeja, mutta ei lähellekään siinä mitta-kaavassa kuin nyt”, sanoo Ilmonen.

Katastrofijattelun sijaan korkeakoulussa keskitytään positiivisen luontosuhteen kehittämisen.

”Kun opettaja itse löytää oman, läheisen suhteen ympäristöön, pystyy hän välittämään sen eteenpäin myös lapsille, viemään heitä luontoon ja ihmettelemään sen monimuotoisuutta. Ja tästä syntyy ymmärrys siihen, mitkä meidän toimiemme vaikutukset ovat.”

Sillä luonnosta kiinnostuneista lapsista kasvaa ympäristöä kunnioittavia aikuisia. •

Tärkeät asiat

Suurin motivaation lähde työssäsi?

Luonto on valtavan suuri opettaja, me voimme oppia sen monimuotoisuudesta paljon. Ihminen on aina osa tätä suurempaa kokonaisuutta.

Ketä ihaillet?

Vanha luonnonviisas maatalan isäntä Toivo, joka istui lapsuudessani aina iltaisin kaivonkannella ja haisteli ilmoja ja katseli järvelle.

Mitä olet oppinut matkan varrella?

Opiskeluaikani suurin oivallus oli kokemuseräisen oppimisen voima, se, miten oppia voi kaikkien aistien voimalla, ei pelkästään teorian kautta.

Mistä saat virtaa elämään ja työhän?

Luonnossa kulkeminen ja vuodenaikojen seuraaminen, luonnon kanssa myötäeläminen.

”Steinerkoulun hieno puoli on se, että kaikessa tekemisessä on hyvin matala kynnyks, eikä kenenkään tarvitse olla lahjakas piirtäjä koulun taiteellisia harjoituksia varten”, sanoo Ilmonen.

LIKKUVA LUOKKA

Koulussa istutaan aivan liikaa, vaikka aivotutkijat korostavat, että ihminen oppii parhaiten liikkeessä. Miten steinerkasvatuksessa toiminnallisuutta ja liikettä tuodaan jokaiselle oppitunnille?

”Lapsuuden liikunnalliset leikit ja luonnossa puuhastelu luovat oppimisen edellytyksiä”

Voiko liikkumisella ja toiminnallisella opetuksella mullistaa oppimistuloksia, erityisopettaja Anneli Soila?

Ajatus lähtee liikkeelle vasta, kun ruumis lämpenee”, sanoi **Aristoteles** yli kaksituhatta vuotta sitten. Mutta jossain vaiheessa matkan varrella olemme päässeet unohtamaan tämän viisauden ja omaksuneet istumisen kulttuurin niin kouluissa kuin työpaikoillakin.

”Jo päiväkodissa ollaan paikallaan yllättävän paljon, ja kouluissa opitaan enimmäkseen istuen”, kertoo **Anneli Soila**, luokanopettaja ja erityisopettaja, joka on tutkinut liikkeen ja oppimisen välisiä yhteyksiä.

Valtakunnallisten suositusten mukaan lasten tulisi liikkua 1–3 tuntia päivässä ikävaiheesta riippuen, mutta viimeaikaiset tutkimukset kertovat, että vain vajaa puolet lapsista liikkuu tämän määrän. 20 prosenttia lapsista liikkuu

erittäin vähän tai ei ollenkaan.

Suosituksia ja niiden toteuttamista tarvitaan, sillä tutkimusten mukaan liikkumisella on yhteys oppimiseen.

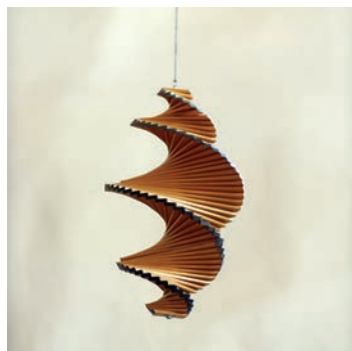
”Viimeaikaisen aivotutkimuksen mukaan ihminen oppii parhaiten intensiivistä liikuntaa seuraavien 20–60 minuutin aikana. Tällöin aivot ovat kemiallisesti valmiit oppimiseen ja hermosolut pystyvät säilyttämään tiedot paremmin”, kertoo Soila viitaten aivotutkija **Minna Huotilaiseen**.

Huotilaisen mukaan ihminen myös oppii tehokkaimmin seisten tai liikkuen.

Näiden ajatusten valossa on selvää, että liikumisen niukkuus jarruttaa oppimista. Mutta mikä avuksi? Mahdollinen ratkaisu voisi löytyä steinerkoulun lähestymistavasta. ▶

Erityisopettaja Anneli Soila on tutkinut liikkeen ja oppimisen välisiä yhteyksiä ja hyödyntänyt omassa työssään runsaasti liikunnallisia toimintatapoja.

Soila aloittaa usein omat erityisopetustuntinsa liikkeellä, kuten hyppynarulla tai tasapainoharjoituksilla, jotka aktivoivat aivojen lisäksi koko kehoa ja lisäävät oppilaan hyvää tuulta.

Anneli Soila

Koulutus: KTM, Steinerkoulun luokanopettajaopinnot, Steinerpedagogiset erityispedagogiikan opinnot

Työhistoria: Erityisluokanopettaja ja luokanopettaja Helsingin Rudolf Steiner -koulussa, erityisopettaja Espoon Steinerkoulussa

Tutkimus: Liike oppimisen tukena. Muunneltava luokkatila -opetus steinerkoulussa luokilla 1–2

Rooli Snellman-korkeakoulussa: Erityispedagogiikan ja käytännöllis-taiteellisten aineiden opetus sekä tutkielmaohjaus

TÄMÄN PEDAGOGIIKAN NEROKKUUS ON SIINÄ, ETTÄ LIIKE ON OSA JOKAISTA OPPITUNTIA.

LUONTEVASTI LIIKKEESSÄ

Steinerpedagogiikassa liike ja liikkuminen ovat vahvoja työkaluja, ja parhaimmillaan liikunnallisuus ja toiminnallisuus ovat osa kaikkea opetusta. Soilan mukaan perusajatuksena on, että lapsi ohjataan ensin kehotaitavuuteen, eli keholliseen taitoon ja tietoon, ja vasta sen jälkeen opetus kohdistuu tiedolliseen oppimiseen.

Soilan mukaan esimerkiksi matematiikan opetus muuttuu olennaisesti, kun mukaan otetaan liike, rytmi ja musiikki.

"Lapsi oppii lukujonot ja kertotaulut helpommin rytmillisesti liikkuen, ja musiikin rytmeillä voi tukea murtolukujen oppimista. Kun liike on mukana opetuksessa, siitä tulee kiinnostavaa ja helpommin lähestyttävää", kertoo Soila, joka on luokanopettajan ja erityisopettajan työssään hyödyntänyt runsaasti liikunnallisia toimintatapoja.

Kokonaisvaltaisimmin liikkuminen on mukana steinerpedagogiikan parissa kehitetyssä opetusmuodossa, niin sanotussa muunneltava luokkatila -opetuksessa.

Tämä "penkipedagogiikaksikin" kutsuttu opetusmuoto rantautui Suomeen 2000-luvun alussa ja on nykyään käytössä lähes kaikissa Suomen steinerkouluissa luokilla 1–2. Se lisää koulupäivän aikana tapahtuvaa liikkumista huomattavasti.

Muunneltava luokkatila -opetuksessa perinteiset pulpetit on korvattu penkeillä. Oppituntien aikana oppilaat leikkivät ja liikkuvat penkien avulla eri tavoin: niillä istutaan, niiden päällä kirjoitetaan ja maalataan, niillä tasapainoillaan, niiden alta ryömitään ja niitä käytetään osana opetusta esimerkiksi matematiikan ja äidinkielen harjoituksissa.

"Tämän opetusmuodon nerokkuus on siinä, että liikkuminen ei tapahdu erillisinä tunteina tai välitunneilla, vaan liike on osa jokaista oppituntia," kertoo Soila.

Opetusmuoto palvelee kaikkia oppilaita, ja erityisesti lapsia, joille liikkuminen ei ole luontaista.

"Kun liikkuminen ei ole kilpailullista, lapsi voi leikinomaisesti ja turvallisessa ympäristössä tottua liikkumaan."

URHEILULLINEN NUORUUS

Soilan oma kiinnostus liikuntaa kohtaan heräsi Joensuun yleisurheilukentillä 70-luvulla, kun nuori aitajuoksija kilpaili maan parhaiden urheilijoiden joukossa. Urheilu jäi kuitenkin vähitellen sivurooliin, kun opinnot Turun kaupakorkeakoulussa alkoivat. Kauppatieteen opinnot eivät erityisemmin sytyttäneet, mutta etenivät maisterin tutkintoon asti. Samaan aikaan kiinnostuksen kohteiksi nousivat luovemat aiheet: ylioppilasteatteri ja kirjallisuustieteen opinnot Turun yliopistossa.

Ensikosketus steinerpedagogiikkaan löytyi Turussa Kriittisen korkeakoulun luennoilla, jossa puhumassa oli filosofi **Reijo Wilenius**. Se sytytti, ja siitä alkoi aivan uusi innostus, joka johti opintoihin Snellman-korkeakoulussa, työhön luokanopettajana Helsingin Rudolf Steiner -koulussa ja erityisopettajan rooliin Espoon Steinerkoulussa.

Mutta vaikka yleisurheilu jäikin taakse, niin liikunnallinen elämäntapa on jäänyt osaksi Soilan elämää ja muodostunut luontevaksi osaksi myös hänen opetustaan. Oma urheilullinen nuoruus on saanut huomaamaan, miten suuri vaikutus lapsuuden ja nuoruuden liikkumisella on myöhempään elämään.

"Lapsena syntyneet tavat siirtyvät luontevasti aikuisuuteen, ja fyysisesti aktiivinen lapsi on yleensä aktiivinen myös aikuisena."

Soilan mukaan suurin haaste nykyään on harrastustoiminnan ulkopuolelle jäävä vapaa ja monipuolinen liikkuminen, kuten pihaleikit ja luonnossa puuhastelu. Niiden rooli on kutistunut lähes olemattomiin monen lapsen elämässä.

"Varhaisessa lapsuudessa kiipeily, tasapainoilu, vapaa leikki ja leikinomainen painiminen, luovat oppimisen edellytyksiä", sanoo Soila.

Juuri tätä vapaata liikettä on nykyajan lapsen elämässä huomattavasti vähemmän kuin aikai-

” KÄDENTÖIDEN TEKEMISELLÄ ON VAHVA YHTEYS IHMISEN AJATTELUN KEHITTYMISEEN.

semmin. Sillä on yllättävän suuret vaikutukset, eikä pelkästään lapsen hyvinvointiin vaan myös oppimiseen.

LIIKKEELLE PANEVA VOIMA

Steinerkoulussa liikutaan paljon koulupäivän aikana, mutta kyse ei ole pelkästään leikeistä ja rytmeistä, vaan toiminnallisuus on osa opetusta myös laajemmin. Steinerkoulussa kirjoitetaan paljon käsin, piirretään, muovaillaan ja tehdään käsitöitä.

Toiminnallisuuden katsotaan liittyvän vahvasti aktiivisuustaitojen kehittymiseen. Steiner-pedagogiikassa puhutaan tahdon kasvattamisesta.

”Tahdolla ei tässä yhteydessä tarkoiteta sitä, että lapsi haluaa jotain ja saa tahtonsa läpi, vaan valmiutta toimia”, kertoo Soila. Jos tahto on päässyt kehittymään terveellä tavalla, se heijastuu aikuisena monella tavoin, mm. ryhtymisen helppoutena.

”Liikkumisen ja kädentaitotyöskentelyn myötä lapsen tahto kasvaa terveellä tavalla. Lapsi saa niiden harjoittamisen myötä valmiuden toimia, olla oman elämänsä liikkeelle paneva voima.”

Varhaiskasvatuksessa toiminnallisuus näkyy vapaan leikin, taiteellisen työskentelyn, puutarhassa puuhastelun, muovailun ja kodinomaisten askareiden muodossa. Koulussa liike ja kädentyöt otetaan puolestaan osaksi oppimiskokemusta.

Parhaimmillaan kaikessa opetuksessa on mukana kädentaitoihin ja taiteellisuuteen liittyvä elementti. Soilan mukaan toiminnallisuuden merkityksellisyys liittyy siihen, että se itsessään on tärkeää, sillä on ihmistä kasvattava ja kehittävä funktio. Ei siis pyritä pelkästään lopputulokseen, vaikka opitut taidot hyödyllisiä ovatkin. Lisäksi käsin tekeminen tukee akateemisia kykyjä.

”Kädentöiden tekemisellä on vahva yhteys ihmisen ajattelun kehittymiseen”, kertoo Soila. ”On aivan eri asia kuulla jostain asiasta kuin tehdä se itse. Kun oppilas on piirtänyt tai muovaillut itse esimerkiksi peipposen tai hauen, sen

kokee ja muistaa huomattavasti paremmin kuin vain lukemalla aiheesta.”

Kun opetukseen liittyy itse tekeminen, se vahvistaa oppilaan loogista ajattelua, hahmottamista, aloitteellisuutta, keskittymiskykyä ja pitkäjänteisyyttä. Mutta ennen kaikkea se tarjoaa tasa-arvoisen oppimismahdollisuuden.

”Meillä on hyvin erilaisia lapsia ja nuoria oppimassa ja siksi on tärkeää käyttää sellaisia opetusmenetelmiä, jotka aktivoivat monta aistikanavaa”, Soila toteaa.

Näin jokaisella oppilaalla on mahdollista kuokoistaa koulussa. •

Tärkeät asiat

• Suurin motivaation lähde työssäsi?

”On ollut hämmästyttävää huomata, miten hienosti Steinerin 100 vuotta sitten kehittämä pedagogiikka toimii käytännössä ja on tänä päivänä hyvin modernia pedagogiikkaa.”

Ketä ihaillet?

Ihmisiä, joilla on rohkeus nousta barrikadeille taistelemaan oikeuden, ihmisyyden ja luonnon puolesta.

Mitä olet oppinut matkan varrella?

Ihmisen aivot ovat hyvin muovautuvat ja uusia hermoratoja syntyy jatkuvasti. Se tarkoittaa, että pystymme oppimaan uutta koko elämämmme ajan. Jos esimerkiksi varhaisesta lapsuudesta on jäänyt puuttumaan leikit ja liike, kouluaikana ja myöhemminkin ehtii vielä hyvin mukaan. Koskaan ei ole liian myöhäistä.

Mistä saat virtaa elämään ja työhän?

Kirja, kahvi ja kirjoittaminen. Patikointi ja puutarhanhoito. Lämmin ja kylmä merivesi. Ihmisyyden tutkiminen.

Kun opetukseen liittyy käsin tekeminen, se vahvistaa oppilaan loogista ajattelua, hahmottamista, aloitteellisuutta, keskittymiskykyä ja pitkäjänteisyyttä.

LUOVUUDEN LÄHTEELLÄ

Tulevaisuuden työelämässä avainsanoja
ovat mielikuvitus ja kekseliäisyys.
Miten steinerkoulun draamakasvatus ja
itseilmaisu opettavat luovuustaitoja?

”Taideaineita opiskellessa ihminen oppii näkemään, että mahdollisia ratkaisuja on aina monta”

Miten draaman ja itseilmaisun keinoin voidaan auttaa lapsia kasvamaan luoviksi, kekseliäiksi ja rohkeiksi aikuisiksi, draamak kasvattaja Oliver Ifill?

Toisen maailmansodan jälkeisessä Saksassa vallitsi erikoinen tunnelma usean vuosikymmenen ajan: yhdellä puolella Yhdysvaltojen ydinaseet, toisella Neuvostoliiton ydinaseet, koko kansa painiskellen kollektiivisen syyllisyyden vallassa.

Tunnelma oli kaukana leikittelevästä ja luovasta myös **Oliver Ifillin** koulussa Duisburgin kaupungissa läntisessä Saksassa 70–80-luvulla. Luonnontieteisiin painottuneessa koulussa koulumenestys matematiikassa, biologiassa ja fysiikassa oli kaikki kaikessa. Nuori Ifill pärjäsi kyllä, mutta tunsi koko kouluajan, että jotain puuttui.

”Minulla oli valtava kaipuu luovaan ilmai-

suun ja taiteisiin jo silloin”, kertoo Ifill, joka työskentelee nykyään puhe- ja draamataiteen opettajana Snellman-korkeakoulussa.

Nuori mies päätyi Aachenin yliopistoon opiskelemaan filosofiaa, ja siellä 21-vuotissyntymäpäivillään hän osallistui pantomiimikurssille ja tästä kokemuksesta heräsi aivan uusi kiinnostus näytelmätaidetta kohtaan. Tämä kiinnostus johdatti Ifillin maailmanlaajuisen steinerliikkeen keskukseen Goetheanumiin Sveitsissä, jossa hän toimi näyttämöavustajana ja suoritti puhe- ja draamataiteen perusopinnot.

Mutta näyttämölle Ifill ei itse koskaan kaivannut. Kiinnostavampaa oli oppia, miten puhe- ja draamataiteen avulla voi olla avuksi muille. Kai- ▶

Oliver Ifill ei koskaan itse kaivannut näyttämölle. Kiinnostavampaa oli oppia, miten puhe- ja draamataiteen avulla voi olla avuksi muille.

”

NÄYTELMÄPROJEKTEISSA TULEE ESILLE, ETTÄ TÄRKEINTÄ EI OLE VAIN PÄÄROOLI, VAAN JOKAISELLA ON PROJEKTISSA OMA, TÄRKEÄ PAIKKANSÄ.

puu sosiaaliseen työhön johdatti hänet lopulta Suomeen, Lahteen, jossa hän työskenteli Sylvia-kodissa, erityislapsille suunnatussa steinerpedagogisessa asumisyhteisössä ja koulussa.

EI PELKKÄ PÄÄROOLI

Maaailma on muuttunut valtavasti sitten Ifillin kouluvuosien ja samalla myös koulut ovat kokeneet monia muodonmuutoksia sekä Saksassa että Suomessa. Mutta yksi asia on säilynyt lähes muuttumattomana. Tietolähtöinen opetus jyrää taideaineet mennessä. Kuitenkin tulevaisuuden työpaikoilla luovuus, mielikuvitus ja kekseliäisyys ovat työelämän avainsanoja.

Steinerkoulussa luovat aineet ovat olleet akateemisten oppiaineiden rinnalla oleellinen osa pedagogiikkaa aivan alusta asti. Jo koulun perustaja **Rudolf Steiner** itse oli innokas teatterin harrastaja ja tänä päivänä taideaineet ovat osa koulupäivää niin kuvataiteen, musiikin, liikkeen kuin draamataiteen muodossa.

”Steinerpedagogiikan tavoite on, että ihminen oppii ajattelemaan elävästi”, kertoo Ifill. ”Taideaineita opiskellessa lapsi oppii näkemään, että mahdollisia ratkaisuja on aina monta, ei vain yhtä. Tämä on luovaa ajattelua parhaimmillaan.”

Draamataide on osa steinerkoulun arkea esimerkiksi puheharjoitusten, rytmien ja leikkien muodossa, mutta myös laajoina koko luokan näytelmäprojekteina, jotka toteutetaan viidennellä, kahdeksannella ja kahdennellatoista luokalla. Nämä prosessit ovat valtavia luovuuden ponnistuksia koko luokalle hitsaten yhteen erilaisia persoonia ja kykyjä.

”Näytelmäprojekteissa tulee nopeasti esille, että tärkeintä ei ole vain päärooli, vaan jokaisella on projektissa oma, tärkeä paikkansa sekä näyttämöllä että kulisissa.”

Yhteinen prosessi kasvattaa paitsi ilmaisutaitoa ja esiintymiskykyä, myös lasten ja nuorten

empatiakykyä.

”Näytelmässä sitä asettuu toisen asemaan, ymmärtää, mitä toinen käy läpi. Oman kokemuksen mukaan oppilailla on valtava tahto auttaa, jos huomaa, että jollain on hankalaa, sen sijaan, että raivaisi kyynäpäätaktiikalla tilaa itselleen.”

USKALLUSTA OLLA ESILLÄ

Tänä päivänä sosiaalisen median kanavat kuten YouTube ja TikTok ovat herättäneet aivan uuden kiinnostuksen esillä olemista kohtaan niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin parissa.

Mutta pääsevätkö kaikki esille? Vai pelkäävät ne lapset ja nuoret, joille esiintyminen on luontevaa ja hauskaa? He, jotka ovat perinteisesti hakeutuneet koulujen draamakerhoihin.

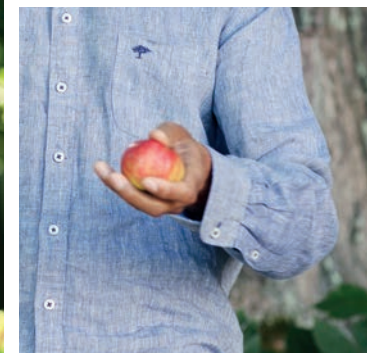
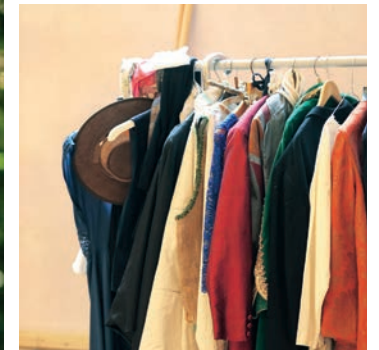
Steinerkoulussa yritetään välttää tämä kah-tiajako sillä, että draamataide on osa opetusta ihan jokaiselle oppilaalle.

”Jokaisessa luokassa on myös hiljaisia ja vetäytyviä lapsia ja nuoria, jotka eivät koskaan itse valitsisi esiintymistä”, sanoo Ifill. Onkin vaarana, että he eivät koskaan pääse koettelemaan taitojaan esiintymisen saralla, jos siihen ei erikseen anneta mahdollisuuksia.

Steinerkoululle tyypillisissä draamaharjoituksissa ja näytelmäprojekteissa lapsi pääsee turvallisessa ympäristössä kokeilemaan siipiään esiintymisen alueella. Esiintymisen tapoja on myös monia. Hiljaisemmalle lapselle esimerkiksi eurytmia, tanssi tai musikaalinen tehtävä voi olla luontevampi kuin puherooli. Tärkeintä on, että lapsi tai nuori saa ilmaista itsensä.

”Heikkous ja vahvuus menevät aina käsi kädessä. Esiintymisen kautta ujosta lapsesta voi kuoriutua esiin aivan uusia voimavaroja, tai le-voton lapsi saa kanavoitua energiaansa tähän aktiiviseen, luovaan prosessiin”, kertoo Ifill.

Oivallus draamataiteen hyvää tekevästä voimasta innosti Ifilliä myös osallistumaan ►

Draamaharjoituksissa ja näytelmäprojekteissa lapsi pääsee turvallisessa ympäristössä kokeilemaan siipiään esiintymisen alueella.

Oliver Ifill

Koulutus: Draamataidepedagogi, M.Ed

Työhistoria: Puhetaideterapeutti ja puhe-draamataiteen opettaja eri kouluissa

Rooli Snellman-korkeakoulussa: Puhe- ja draamataiteen opintojen vastaava opettaja

LAPSILLE LEIKKI ON VAKAVA ASIA, SE EI OLE VAIN VIIHDETTÄ, VAAN SILLÄ ON HUOMATTAVA MERKITYS KASVULLE.

”

Snellman-korkeakoulun tuoreelle puhe- ja draamataidepedagogin linjalle vuonna 1995, jonka puhe- ja draamaopettaja **Eila Väisänen** oli hiljattain perustanut. Kurssilta on sittemmin valmistunut joka vuosi opiskelijoita, jotka ovat päätyneet ilmaisupedagogin töihin tai työskentelemään esimerkiksi teatteritaiteen parissa ympäri Suomea.

TARINOITA LUOVISTA LAPSISTA

Leikkivistä lapsista kasvaa luovia aikuisia. Tämä on yksi steinerpedagogiikan kantavista tausta-ajatuksista, ja leikkisyys on läsnä opetuksessa varhaiskasvatuksesta lukioon. Päiväkotikäisillä tämä tarkoittaa runsasta määrää vapaata leikkiä ja alakouluikäisillä tarinoita, lauluja, rytmejä ja loruja.

”Lapsille leikki on vakava asia, se ei ole vain viihdettä, vaan sillä on huomattava merkitys lapsen kasvuksi”, kertoo Ifill. Leikin avulla lapsi saa luontevasti harjoitella sosiaalisia taitoja, tunteiden käsittelyä ja ongelmanratkaisua ja itseilmaisua.

Vanhemmilla lapsilla ja nuorilla, sekä aikuisopiskelijoilla leikin muoto muuttuu, mutta sen positiiviset vaikutukset säilyvät. Nuoret ja aikuiset elävät usein epäonnistumisen, väärän vastauksen aiheuttaman nolostumisen pelossa, mutta ilman uskaltavaa ja kokeilevaa asennetta ei synny mitään uutta.

”Leikinomaiset harjoitukset esimerkiksi puheen ja draaman keinoin auttavat oppilaita vapautumaan tutuista ajattelutavoista ja näkemään uusia mahdollisuuksia. Leikissä ei ole oikeaa eikä väärää”, toteaa Ifill.

Puheharjoituksilla on myös oppimista tukevia vaikutuksia. Runojen lausumisella tai äänen lukemisella on tärkeä vaikutus äidinkielen oppimiseen ja esimerkiksi vieraiden kielten ääntäminen konkretisoituu, kun sanan tai lauseen huutaa, kuiskaa, tiuskaisee tai sanoo lempeästi.

”Näiden harjoitusten avulla ihminen rentoutuu. On vaikea ottaa itseään turhan vakavasti

huutaessaan niin kovaa kuin keuhkoista lähtee. Samalla suhde opiskeltavaan kieleen syvenee.”

Ifill näkeekin, että puhe –ja draamataiteella on yhä tärkeämpi rooli oppimisen tulevaisuuden kannalta.

”Oma kokemukseni 30 opetusvuoden jälkeen on, että Steinerin hypoteesi pitää paikkansa, ja puhetaide on ihmisen kehityksen kannalta ratkaisevassa asemassa. Se auttaa meitä ymmärtämään paremmin itseämme ja muita, ilmaisemaan itseämme ja luomaan suhteen ympäröivään maailmaan.” •

Tärkeät asiat

Suurin motivaation lähde työssäsi?

Koen valtavaa iloa opettajana, kun huomaan, että palikat vain lokahtavat kohdalleen.

Ketä ihaillet?

Olen nuoruudesta asti ihaillut Mahatma Gandhin väkivallattoman vastarinnan filosofiaa.

Mitä olet oppinut matkan varrella?

Koko oma kouluaikani keskittyi pelkästään tuloksiin ja arvosanoihin, eikä kukaan ollut kiinnostunut siitä, mikä oli ollut oma tie oppimiseen. Sen takia nykyään osaan arvostaa valtavasti harjoittelun määrää, mitä kaikessa taiteellisessa työssä tarvitaan.

Mistä saat virtaa elämään ja työhän?

Liikunta, kitaran soitto, laulu, kirjallisuus, näytelmäryhmä ja puutarhahoito.

Steinerkoulussa draamataide on osa opetusta ihan jokaiselle oppilaalle.

HYVÄN OOLON LUOKKAHUONE

Oppimisympäristöllä on suuri merkitys sekä kouluviihtyvyyden että oppimisen kannalta.

Mistä aineksista syntyy rauhallinen,
turvallinen ja oppimista tukeva koulutila?

”Kaunis ja rauhallinen ympäristö auttaa opiskelijaa keskittymään”

Mistä aineksista muodostuu hyvän olon kouluympäristö, eurytmian opettaja Pirjo Vahviala?

Kouluympäristön merkitystä oppimiselle ja lasten viihtyvyydelle on tutkittu paljon viime vuosina, ja Suomessa luokkahuoneita ja oppimisympäristöjä on pyritty kehittämään ja optimoimaan vaihtelevin tuloksin. Myös steinerkoulussa ympäristön merkityksellä on keskeinen osa.

”Steinerkoulun ympäristön on tarkoitus tukea lapsen hyvinvointia”, kertoo eurytmian opettaja **Pirjo Vahviala**, joka on tutkinut Snellman-korkeakoulua oppimisympäristönä. ”Kaunis, rauhallinen ympäristö, joka ei tarjoa kovin paljoa stimulaatiota esimerkiksi räikeiden värien, valojen ja äänien muodossa, auttaa oppilaita keskittymään rauhassa.”

Steinerkoulujen arkkitehtuuri nojaa orgaanisen arkkitehtuurin periaatteeseen, jossa rakennuksen muodot ja värit tukevat oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja siten myös oppimista. Monet Suomen steinerkoulurakennuksista, kuten myös Snellman-korkeakoulu, ovat arkkitehti **Maarit Holttisen** käsialaa.

Luonnonmateriaalit, lämpimät värisävyt, kaunis muotokieli ja runsas luonnon valo ovat tärkeässä osassa arkkitehtuuria.

HYVINVOIVA IHMINEN

Vahviala itse päätyi steinerkoulun pariin onnekaan sattuman kautta. Lukion jälkeen hän työskenteli tamperelaisessa lastenkodissa, kun sattui osallistumaan seminaariin, jossa opettajana oli ►

Pirjo Vahviala on tutkinut sitä, miten Snellman-korkeakoulun ympäristö vaikuttaa opiskelijoiden oppimiseen kognitiivisesti, emotionaalisesti ja sosiaalisesti.

”

LUONNONMATERIAALIT, LÄMPIMÄT VÄRISÄVYT JA RUNSAŠ LUONNON VALO OVAT TÄRKEÄSSÄ OSASSA ARKKITEHTUURIA.

legendaarinen **Kaisu Virkkunen**, joka toi steinerkoulun Suomeen 1950-luvulla. Tämän innoittamana hän haki Snellman-korkeakouluun tarkoituksenaan opiskella lastentarhanopettajaksi, mutta päätyi lopulta valitsemaan pääaineekseen eurytmian, steinerkoulujen ainutlaatuisen, tanssillisen liiketaiteen.

”Thastuin eurytmiaan ensi kerrasta. Siitä tuli vain kokonaisvaltaisesti hyvä olo”, kertoo Vahviala.

Valmistuttuaan Eurythmeumista, Länsi-Saksasta, vuosien opiskelun jälkeen hän teki opetusharjoittelun Moskovassa, Neuvostoliitossa, ”tanssinopettajana” ja päätyi takaisin omaan opinahjoonsa Snellman-korkeakouluun, nyt opettajan rooliin.

Vahvialaa kiehtoo steinerkoulun filosofiassa erityisesti sen fyysinen ulottuvuus.

”Olen tutkinut paljon kasvatustieteilijöitä ja todennut, että tämä on ainut lähestymistapa, jossa otetaan huomioon fyysinen ihminen, kokonaisvaltaisesti hyvinvoiva ihminen, joka liikkuu, elää yhteydessä ympäröivän maailman ja ihmisten kanssa.”

Tämä ympäristön suhde oppimiseen innoitti Vahvialan vuonna 2017 valmistuneen pro gradu -tutkielman aiheen pariin, jossa hän käsittelee sitä, miten Snellman-korkeakoulun ympäristö vaikuttaa opiskelijoiden oppimiseen kognitiivisesti, emotionaalisesti ja sosiaalisesti. Tutkimuksen kautta selvisi, että oppimisympäristöllä oli korkeakoulun opiskelijoille huomattavan suuri merkitys.

Merkittävimpiä tutkimuksesta nousevia huomioita olivat ne, miten oppimisympäristö

vaikuttaa keskittymiskykyyn ja muistiin, mutta yhtä lailla tärkeäksi koettiin ilmapiirin ja sosiaalisen tilan merkitys itsetunnon ja hyvinvoinnin kehittymisen kannalta. Mainittiin jopa rauhallisen ympäristön vaikutus hengitykseen ja unen laatuun.

”Moni vastaaja kertoi, miten korkeakoulussa vallitsee turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, jossa jokaisella on tilaa olla itsensä ja kasvaa ihmisenä.”

TURVALLISIA TILOJA

Turvallinen ja hyvinvointia edistävä oppimistila ruokkii oppimisen iloa, luovuutta ja itseluottamusta. Mutta miten tällaisia tiloja ja tilanteita luodaan?

Steinerkoulussa se lähtee jo luokkahuoneen sisustuksesta, jossa pyritään materiaalien, värien ja valojen kautta luomaan oppilaille rauhallisen ja hyväksytty olo. Pienille lapsille varsinkin on tärkeää kokea koulu kodinomaisena ja turvallisenä ympäristönä.

”Pienelle lapselle maailma on kaunis ja hyvä. Rauhaton stimulaatio häiritsee”, kertoo Vahviala. ”Oppimisen edellytyksiin voidaan lukea myös ääniympäristö, sillä korva kehittyy myös siitä, mitä se kuulee – kuinka hienovaraisia nyansseja ja säveliä opitaan kuulemaan ja erottamaan toisistaan? Myös puhumaan opitaan kuulemalla ympäristön puhetta, aikuisten ja opettajien puhetavoilla ja puheen laaduilla on merkitystä.”

Luokkahuoneiden sisustuksessa otetaan huomioon jokaisen ikävaiheen tarpeet esimerkiksi värien avulla. Alaluokilla huoneet sisustetaan usein lämpimin punertavan ja oranssin

Steinerkoulujen muotokieli nojaa orgaanisen arkkitehtuurin periaatteeseen, jossa rakennuksen muodot ja värit tukevat oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja siten myös oppimista.

Pirjo Vahviala

Koulutus: KM, eurytmian opettaja ja eurythmiaterapeutti

Työhistoria: Eurytmian opetusta vauvasta vaariin Suomessa, Eestissä, Venäjällä, Ukrainassa ja Keski-Aasiassa, eurythmiaesitysten maahantuontia

Tutkimus: Snellman-korkeakoulu oppimisympäristönä Maurice Merleau-Pontyn filosofisten käsitteiden kannalta tarkasteltuna, Seniorit ja Wellness-eurytmia

Rooli Snellman-korkeakoulussa: Vastaava opettaja, yleisopinnot työn ohella, vararehtori

Vahvialan uusin tutkimusprojekti keskittyy wellness-eurytmiaan, jossa eurytmiaa tehdään seniorien kanssa.

”

TURVALLINEN JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ OPPIMISTILA RUOKKII OPPIMISEN ILOA, LUOVUUTTA JA ITSELUOTTAMUSTA.

sävyin, jotka tuovat turvaa pienille oppilaille. Ylempillä luokilla puolestaan viileämmät värit, kuten vihreä ja sininen, tukevat keskittymistä ja aikaansaamista. Tämä steinerkoululle tyyppillinen värien käyttö on saanut viime aikoina huomiota myös tutkimuksen parissa, kun kasvatustieteilijät ovat kiinnostuneet värien psykologisesta merkityksestä oppimisen siivittäjänä.

Mutta hyvän ja oppimista tukevan ympäristön luominen ei ole kiinni pelkästään esteettisistä ratkaisuista, vaan merkittävässä roolissa on myös ilmapiiri, se, miten luodaan hyväksyvä ja kannustava oppimisilmapiiri. Siksi steinerkoulussa on tärkeässä roolissa kokeeton ja kaikenlaista kilpailua välttävä lähestymistapa, jossa oppilasta ei arvoteta hänen suoritustensa perusteella.

Myös ympäröivällä luonnolla on merkitystä. Varsinkin alaluokilla steinerkoulussa liikutaan mahdollisuuksien mukaan paljon ympäröivissä metsissä, rannoilla ja puistoissa. Luonto on luonteva opetustila esimerkiksi biologian jaksolla, mutta luonnossa liikkuminen toimii myös inspiraation lähteenä ja toisaalta sillä on myös rauhoittava, hyvinvointia edistävä vaikutus.

”Kaikki tämä tukee sitä, että ihminen oppii oppimaan, sitä, miten stimuloidaan kognitiivisia, emotionaalisia, sosiaalisia ja kehollisia kykyjä”, kertoo Vahviala. •

Tärkeät asiat

Suurin motivaation lähde työssäsi?

Minua puhuttelee Steinerin ajattelussa vapaus ja vastuu, ajatus siitä, että jokainen on oman itsensä guru.

Ketä ihaillet?

Fenomenologi-filosofoja, jotka korostavat havaintoihin ja kokemuksiin perustuvaa tiedon tuottamista.

Mitä olet oppinut matkan varrella?

Usein lapset keksivät sellaisia juttuja, joita ei aikuisille tulisi mieleenkään, se on todella inspiroivaa ja luovuutta stimuloivaa.

Mistä saat virtaa elämään ja työhön?

Mökkeilystä ja taiteesta.

OPPIMISEN EVÄÄT

Ruoan merkitystä aivojen toiminnalle
ja koulussa jaksamiselle tutkitaan yhä
enemmän. Onko vastaus terveellinen ja
puhdas kasvisruoka?

”On luksusta syödä yksinkertaisesti, mutta hyvin”

Miten kootaan opiskelijan täydellinen lautasmalli, luomuruokayrittäjä Janne Länsipuro?

Ruoan merkitystä aivojen toiminnalle ja koulussa tai työpaikoilla jaksamiselle tutkitaan yhä enemmän. Puhutaan aivoruoasta, muistia tukevasta ruoasta ja yleistä vireyttä edistävästä ruokavaliosta. Samalla tunnistetaan, miten ravintoköyhä, yksipuolinen ja yliprosessoitu ruoka väsyttää ihmiset, eikä siitä saa tarvittavaa energiaa oppimiseen tai koulussa jaksamiseen.

Suomessa kouluruokailulla ja opiskelijaruokailulla on pitkä historia. Vuonna 1943 säädettiin laki maksuttoman kouluruoan tarjoamiseksi kaikille koululaisille ja nykyään ruokailulla nähdään olevan tärkeä merkitys sekä terveyden ja ravinnon kannalta että osana tapakasvatusta.

Myös korkeakouluissa opiskelijoiden jaksamista ja vireyttä pyritään parantamaan edullisen ja tasapainoisen opiskelijaruokailun avulla.

Tärkeässä roolissa on ruokaosaamisen rakentaminen eli se, miten lapsi, nuori tai nuori aikuinen saa kouluruokailun kautta terveellisiin elintapoihin ja ruokailutottumuksiin liittyviä tietoja ja taitoja.

”Monelle tämä on päivän tärkein ateria ja meillä on vastuu siitä, että ateria on ravitsemuksellisesti monipuolinen”, sanoo **Janne Länsipuro**, luomuruokayrittäjä, joka vastaa Snellman-korkeakoulun opiskelijaruokailusta yhdessä yhtiökumppaninsa **Teija Kettusen** kanssa.

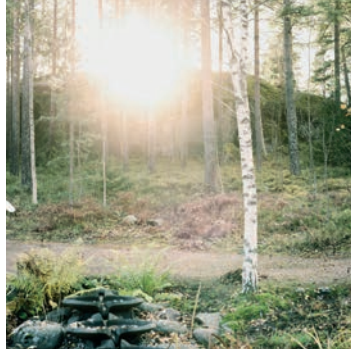
Ravinnon ja liikunnan yhteyttä oppimiseen ►

Luomuruokayrittäjä Janne Länsipuro vastaa Snellman-korkeakoulun opiskelijaruokailusta yhdessä yhtiökumppaninsa Teija Kettusen kanssa.

”

KÄYTÄMME MAHDOLLISIMMAN HYVIN KASVIN KAIKKI OSAT, MYÖS SELLAISET, JOITA EI TAVALLISESTI HYÖDYNNETÄ.

on tutkittu aina 50-luvulta asti, mutta vasta vuonna 2018 asiasta saatiin johdonmukaista tietoa Itä-Suomen ja Jyväskylän yliopiston tutkimuksessa. Tulokset olivat selkeitä: kasvikset, kuitupitoiset tuotteet ja hyvät rasvat siivittävät oppilaiden jaksamista ja oppimista, punaisen lihan syömisellä puolestaan huomattiin negatiivinen yhteys kognitioon ja oppimiseen.

Samoilla linjoilla on myös Länsipuro, jonka yrityksen tarjoaman opiskelijalounaan peruspilareita ovat kokojyväviljat, juurekset ja palkokasvit. Yksinkertainen, värikäs ja ravitseva, tässä on hyvän lounaan resepti. Ja jokainen ainesosa on tarkkaan harkittu opiskelijan jaksamista silmällä pitäen.

”Esimerkiksi juureksista saatava hiilihydraatti on paljon pidempikestoista kuin leivästä. Lisäksi juureksista saa myös monipuolisesti hivenaineita ja vitamiineja”, kertoo Länsipuro.

Lihaa ei näillä lautasilla näy lainkaan, sillä korkeakoulun opiskelijalounas on alusta asti koostunut puhtaasti kasvisruoasta.

”Ja se mikä selkeästi tuo piristystä opiskelijan päivään, on tuore salaatti, jossa korostuvat kaudesta riippuen lehtivihannekset, raasteet ja siemenet.”

MAATILAN RAUHAAN

Länsipuro luotsaa luomuruokaan erikoistunutta catering-yritystä itäisellä Uudellamaalla toimivan Labbyn Kartanon luomutilan yhteydessä.

Hänen oma kiinnostuksensa luonnonmukaista viljelyä kohtaan heräsi opiskeluvuosina. Lapsuutensa Länsipuro oli viettänyt maailman metropoleissa, Neuvostoliitossa, Hong Kongissa, Yhdysvalloissa, jossa perhe asui diplomaatti-isän työn takia, eikä kaupunkilaispojalla ollut

juurikaan suhdetta maalaiselämään.

Huoli ekologisesta kriisistä synnytti kuitenkin mielenkiinnon maanviljelyä kohtaan. Vuonna 1992 Länsipuro opiskeli Massachusettsin osavaltiossa kehitysmaatieteitä ja haaveili kestävän elämäntavan mukaisesta kehitystyöstä. Mutta halu oppia asiasta myös käytännössä sai hänet ottamaan opinnoista välivuoden ja lähtemään Suomeen opiskelemaan Viittakiven opistoon luomuviljelykurssille.

”Olin vakuuttunut siitä, että luomuviljely on vastaus ekologiseen kriisiin, mutta en kaupunkilaisena tiennyt asiasta käytännössä juuri mitään.”

Viittakiven opistossa hän kuuli Snellman-korkeakoulun biodynaamisen viljelyn ja luonnon hoidon linjasta ja päätyi opiskelemaan kahden vuoden opintokokonaisuuden merelliseen Jollakseen. Yhdysvaltoihin hän ei enää palannut opintojaan viimeistelemään, biodynaaminen viljely vei mennessään.

Koulutuksen jälkeen Länsipuro hankki vielä tavallisen maanviljelijän pätevyyden oppisopimuskoulutuksena. Mutta luonnon ehdoilla tapahtuva viljely pysyi lähellä miehen sydäntä ja johdatti hänet Labbyn tilalle, jossa hän on asunut ja työskennellyt aina vuodesta 1997 osana yhteisöllistä asumisyhteisöä ja luomuviljelyyn keskittyntä osuuskuntaa. Maailmalla vietettyjen vuosien jälkeen asettuminen tuntui hyvältä.

”Moni tilalla työskentelevä haikaili maailmalle, mutta itse olin nähnyt niin paljon maailmaa nuorempana, että oli helppo asettua sinne paikalleen”, Länsipuro kertoo.

Catering on ollut osa Labbyn toimintaa alusta asti ja 2000-luvun alussa keittiötyöt alkoivat kiinnostaa Länsipuroa peltotöitä enemmän. ▶

Snellman-korkeakoulun opiskelijalounaassa jokainen ainesosa on tarkkaan harkittu opiskelijan jaksamista silmällä pitäen.

Janne Länsipuro

Koulutus: Snellman-korkeakoulun biodynaamisen viljelyn ja luonnon hoidon linja, Anjalan Maatalousoppilaitos,

Työhistoria: Puutarhaviilijä ja catering yrittäjä Labbyn Kartanolla, Kaupunginvaltuutettu Loviisassa

Rooli Snellman-korkeakoulussa: Opiskelijaruokailun tarjoaminen

” TÄÄLLÄ IHMISET SAAVAT KOKEA, MITEN HERKULLISTA JA VOIMISTUTTAVAA AITO RUOKA VOI OLLA.

KESTÄVÄÄ KOULURUOKAA

Nykyään ilmastokysymykset huolestuttavat yhä useampia. Varsinkin kouluissa oppilaita ja opiskelijoita kiinnostaa, miten heidän kuluttamansa ruoka vaikuttaa ympäröivään maailmaan. Tämän takia onkin tärkeää, että terveellisen ruokailun lisäksi oppilaitoksissa puhutaan myös kestävästä ruokakulttuurista.

Snellman-korkeakoulun ruokalassa ympäristön kannalta fiksun opiskelijaruokailun perustana on kausiruoka ja joustava asenne.

”Vuodenajat sanelevat sen, mitä kulloinkin on käytettävissä”, kertoo Länsipuro. ”Käytämme mahdollisimman hyvin kaikki osat, myös sellaiset, joita ei tavallisesti hyödynnetä, kuten ylikukkineita kasveja, juuria tai kuoria.”

Täällä ollaan hyödynnetty villivihanneksia jo pitkään ennen kuin siitä tuli huippukokkien suosima ruokatrendi.

Kestävä ajattelu näkyy myös hiljaisissa arjen ratkaisuissa, kuten ruokahävikin välttelyssä.

Snellman-korkeakoulun keittiössä tämä on ratkaistu joustavalla suunnittelulla.

”Opiskelijaruokalassa ei koskaan tiedä, kuinka paljon ruokaa yhtenä päivänä menee. Siksi suunnittelemme usein seuraavan päivän ruokalistan sen perusteella, mitä aineksia kaapista löytyy. Ja loppuviikosta syödään jämäruokaa, kuten edellisten päivien vihanneksista ja viljoista valmistettuja kasvispihvejä. Yllättäen ne ovat tosi suosittuja!”

Näillä kaikilla ratkaisuilla Länsipuro haluaa välittää opiskelijoille tietoisuutta ruoan ja ruoantuotannon merkityksen ekologisen kriisin aiheuttajana, mutta myös potentiaalisena ratkaisuna. Luomuviljelyn eduista hän ei opiskelijoille saarnaa, mutta kertoo, jos joku kysyy. Kertoo esimerkiksi, miten luomupelto sitoo huomattavasti paremmin hiiltä maaperään kuin

tavallinen ja kestää tehokkaammin rankkasateita tai kuivuutta.

Mutta parhaiten hän kokee vaikuttavansa konkreettisesti itse ruoan tarjoamien elämysten kautta.

”Täällä ihmiset saavat kokea, miten herkulista ja voimistuttavaa aito ruoka voi olla. On oikeastaan luksusta syödä yksinkertaisesti, mutta hyvin.” •

Tärkeät asiat

Suurin motivaation lähde työssäsi?

Perimmäinen tavoitteeni on vaikuttaa siihen, miten ihmiset suhtautuvat ruokaan.

Ketä ihaillet?

Intialainen luonnontieteilijä ja ruokaan keskittyvä yhteiskuntafilosofi ja ekofeministi Vandana Shiva.

Mitä olet oppinut matkan varrella?

Yhteisöllisyys on vahvuus. Yhdessä ja jakamalla saamme paljon enemmän aikaan, kuin yksin.

Mistä saat virtaa elämään ja työhän?

Olen purjehtinut lapsesta asti ja kun pääsen merelle, tuntuu kuin kaikki maalliset murheet jäisivät taakse.

”Olen aina hakeutunut luoviin ja haastaviin tilanteisiin. Itselleni ei sovi kovin ennalta arvattava tekeminen”, sanoo Janne Länsipuro.

TULEVAISUUDEN OPETTAJAT

Tulevaisuuden lapset elävät kiihtyvällä tahdilla muuttuvassa ja monimutkaistuvassa yhteiskunnassa ja ne taidot, joita he tarvitsevat, ovat ihan muuta kuin mitä perinteinen koulu edustaa.

Steinerkoulun filosofia on tulevaisuudessa entistäkin ajankohtaisempi. Luovuus, kekseliäisyys, kriittinen ajattelu ja itsensä kehittäminen ovat taitoja, joita jokaisen aikuisen tulisi omassa elämässään ja työssään hallita.

Mutta mitä osaamista tulevaisuuden opettaja tarvitsee, jotta voi tarjota uusille sukupolville elämäntaitoja ja työkaluja, joilla toimia ja kukoistaa muuttuvassa maailmassa?

Tässä julkaisussa annamme puheenvuoron 40 vuotta täyttävän Snellman-korkeakoulun opettajille ja paneudumme niihin teemoihin, joita he näkevät oleellisina tulevaisuuden kasvattajille.

